

Η συμμετοχή των Αδελφών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού στον Πόλεμο του 1940-1941

της Σταυρούλας Παπαμικρούλη
Προέδρου της Γενικής Εφορίας
του Σώματος Αδελφών Ε.Ε.Σ.

Η “Γενική Εφορία του Σώματος Αδελφών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού” χαιρετίζει την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του “Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας” να απονεμίσει το **“Βραβείο Γυναικείας Κοινωνικής Προσφοράς”** στις **“Εθελόντριες Αδελφές του Ε.Ε.Σ. της Γραμμής των Πρόσω”**, κατά τον Πόλεμο του 1940-41, στο πρόσωπο των τιμωμένων σήμερα πέντε Εθελοντριών Αδελφών, με την ευκαιρία του εορτασμού της Ημέρας της Γυναίκας.

Σήμερα, στο πενιχρόν από αξίες παρόν, είναι ανάγκη να προβάλλονται παραδείγματα ανθρώπων – και στην προκειμένη περίπτωση Ελληνίδων Γυναικών – που υπηρέτησαν τα ιδανικά της Πατρίδος, της Ελευθερίας, του Ανθρωπισμού, σε ώρες δύσκολες με πνεύμα ηρωισμού, αυτοθυσίας, και αφοσιώσεως στο καθήκον.

Η ωραία αυτή σημερινή εκδήλωση αποτελεί μια ευκαιρία να αναβαπτισθούμε εμείς οι μεγαλύτεροι στο ηρωικό πνεύμα του έπους του 1940-1941, και οι νέοι μας να μάθουν πως η ζωή καταξιώνεται και ο άνθρωπος ολοκληρώνεται, όταν πιστεύει σε ιδανικά και μάχεται γι’ αυτά φυλάγοντας Θερμοπύλες. Όταν εναρμονίζει τις σκέψεις του και τις ενέργειές του στο χρέος της πορείας προς το καθήκον, στις μικρές και μεγάλες ώρες της καθημερινής ζωής.

Προσωπικά, αισθάνομαι βαθύτατη ευγνωμοσύνη στον πανάγαθο θεό, γιατί μου χάρισε το προνόμιο να ζήσω την εποχή του Αλβανικού έπους. Να αισθανθώ τον παλμό και τη λεβεντιά, το μεγαλείο, τη δύναμη και την πίστη της Ελληνικής ψυχής και να δω με τα ίδια μου τα μάτια το Γένος μας σε μια από τις λαμπρότερες ώρες του.

Το έθνος ολόκληρο ήταν μια ψυχή, και όλοι οι Έλληνες ένας άνθρωπος, όλος προσφορά στην αγαπημένη Πατρίδα, είτε αγωνιζόταν στην πρώτη γραμμή με τη

λόγχη στο χέρι είτε στα μετόπισθεν με κάθε είδος προσφορά και εξυπηρέτηση στις πολλές ανάγκες που ο πόλεμος είχε δημιουργήσει.

Από τους ανθρώπους του πνεύματος και της τέχνης – άνδρες και γυναίκες – που επεστράτευσαν τον εαυτόν τους στην ενίσχυση του ηρωικού εθνικού φρονήματος όλων των Ελλήνων, τους υγειονομικούς - ιατρούς και 2 αδελφές – που περιέθαλπαν τις χιλιάδες τραυματιών και ασθενών στρατιωτών, τις γυναίκες της Πίνδου που κουβαλούσαν στη ράχη τους τα πολεμοφόδια και όλες τις Ελληνίδες που με τα γράμματά τους ενίσχυαν το ηθικό των αγωνιζομένων, ως τις απλές νοικοκυρές όλης της χώρας που έπλεκαν ασταμάτητα και έστελναν τα μάλλινα, “του Στρατιώτου” – δικού τους ή ξένου – φανέλλες και γάντια και κάλτσες και περιλαίμια, για να τον προστατεύσουν από τα φοβερά κρουαγήματα.

Η ηρωική γενιά του ’40 δέχθηκε πρόθυμα το παράγγελμα του Σολωμού, έκλεισε στην ψυχή της την Ελλάδα και ένοιωσε έτσι κάθε είδους μεγαλείο. Άκουσε ακόμη το λόγο του πρεσβύτερη τότε Κωστή Παλαμά και πήρε το μήνυμά του και μέθυσε “από το αθάνατο κρασί του Εικοσιένα”. Η μικρή μας πατρίδα έλαμψε άλλη μία φορά στο στερέωμα της οικουμένης, άστρο λαμπρό, φωτεινό μετέωρο και έδωσε ελπίδα και θάρρος και απαντοχή στους λαούς που βογγούσαν κάτω από το ζυγό της σκλαβιάς ή αγωνίζονταν τον έσχατο αγώνα για την ελευθερία τους, αλλά και σε όλους τους άλλους λαούς που, μωδιασμένοι από το φόβο, καθηλωμένοι από την απειλή, περίμεναν τη σειρά τους. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ρίξει τη μελανή σκιά του πάνω σε όλη τη γη.

Το μικρό σε μέγεθος αλλά παμμέγιστο σε πνεύμα και ήθος ελληνικό έθνος, έκανε την ανθρωπότητα να παρακολουθεί το γιγάντιο αγώνα του με κομμένη την ανάσα.

Ο ηρωισμός των Ελλήνων που πολεμούσαν στα χιονισμένα Αλβανικά βουνά, χωρίς πολλά μηχανικά μέσα, χωρίς αρκετά πολεμοφόδια, με λιγοστά ακόμη και τα στοιχειώδη είδη διατροφής και ενδυμασίας, λίγοι απέναντι σε πολλούς, όπως συνέβη πάντοτε στην ένδοξη Ιστορία μας, ήταν ανυπέρβλητος

Νίκησαν οι Έλληνες μόνο με τη φλόγα της ψυχής, την ασάλευτη πίστη στο θεό, την αμετάθετη ελπίδα στην υπέρμαχο στρατηγό, την Παναγία μας, και την αφοσίωση στη γλυκιά Πατρίδα που κινδύνευε. Κράτησαν πάνω από πέντε ολόκληρους μήνες τον εχθρό έξω από τα σύνορα μας, τον εκδίωξαν από τις οχυρωμένες θέσεις του και ελευθέρωσαν εδάφη πατρογονικά και Έλληνες αδελφούς που, παρά τις τόσες θυσίες μας, χάρη στις πολιτικές σκοπιμότητες των τρανών της γης δεν γεύθηκαν ακόμη το θείο δώρο της απολύτου ελευθερίας. Νικήσαμε και στα οχυρά του Ρούπελ, ακόμη και όταν ο Στρατός μας υποχώρησε μπρος στη σιδερόφρακτη πολεμική υπεροπλία των Γερμανών, αφού κρατήσαμε και αυτό τον εχθρό έξω από τα σύνορά μας από τις 6 ως τις 20 Απριλίου 1941, που υπεγράφη η ανακωχή. Δεκαπέντε ολόκληρες ημέρες, όταν στρατοί δυνατοί μεγάλων χωρών δεν άντεξαν 24 ώρες.

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός όπως ήταν φυσικό και όπως προβλέπεται από τις Συμβάσεις της Γενεύης, βρέθηκε από την πρώτη στιγμή του πολέμου έτοιμος για κάθε προσφορά υπηρεσίας στο μαχόμενο Έθνος.

Διαβάζουμε στο 10ο κεφάλαιο του Βιβλίου: Η Υγειονομική υπηρεσία του στρατού κατά τον πόλεμο 1940-1941 – έκδοση της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1983, με τίτλο: Συμβολή του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και των οργανώσεων και ατόμων κατά τον Πόλεμο 1940-1941, παράγραφος 297, τα εξής:

“Σ’ όλους τους πολέμους της Ελλάδος, ο Ε.Ε.Σ. ήρθε συμπαραστάτης και βοηθός της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Στρατού. Στον πόλεμο 1940-1941 ο Ε.Ε.Σ. διέθεσε για τις υγειονομικές ανάγκες του Στρατού δύο χειρουργεία εκστρατείας, ένα νοσοκομείο διακομιδής, το Νοσοκομείο του των Αθηνών και το Τμήμα του στη Θεσσαλονίκη.

Επίσης, συγκρότησε και έθεσε στη διάθεση του μαχόμενου Στρατού τα εξής τμήματα και υπηρεσίες:

- Τις Γωνιές του Τραυματία, το Δέμα του στρατιώτη, το Τμήμα Ψυχαγωγίας του Στρατιώτη, το Γραφείο Αιχμαλώτων και το Υγειονομικό Τμήμα της Αποθήκης του.

- Τις Εθελόντριες Αδελφές Νοσοκόμους και Εθελοντές Οικονόμους, που προσέφεραν πολύ μεγάλη συνδρομή στη λειτουργία των Νοσηλευτικών Σχηματισμών. Συνολικά διετέθησαν 2836 Εθελόντριες Πτυχιούχες και Βοηθοί Αδελφές καθώς και 120 Εθελοντές Οικονόμοι.

Οι υπηρεσίες του Ε.Ε.Σ. δεν περιορίζονταν μόνο στη ζώνη των πρόσω, αλλά επεκτείνονταν στη ζώνη των μετόπισθεν, όπου οι τραυματίες, οι ασθενείς και οι κρυοπαγημένοι μαχητές έβρισκαν τη θερμή μητρική στοργή και περίθαλψη. Κυρίες και δεσποινίδες, προερχόμενες

από το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας και αρκετές με πολλές ανέσεις και οικονομική ανεξαρτησία, εγκατέλειψαν την άνετη ζωή τους και προσέτρεξαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, για να απαλύνουν τον πόνο των ηρωικών μαχητών, συναγωνιζόμενες σε ενθουσιασμό, επιμέλεια και εργατικότητα τις μόνιμες Αδελφές του Στρατού και τις Διπλωματούχες Αδελφές Νοσοκόμες”.

Περί τις 3000 αδελφές επιστρατεύθηκαν τότε, Διπλωματούχοι, Βοηθοί Νοσοκόμοι και Εθελοντές, όπως προκύπτει από τα Αρχεία του Ε.Ε.Σ., 215 Διπλωματούχοι της Σχολής Ε.Ε.Σ. και 26 Πτυχιούχοι Σχολής Μονοετούς Φοιτήσεως του Ε.Ε.Σ., 48 Διπλωματούχοι άλλων σχολών, ήτοι της Σχολής Νοσοκόμων του “Ευαγγελισμού” και της Σχολής Μαιών του Μαιευτηρίου “Μαρίκα Ηλιάδη” καθώς και 2595 Εθελόντριες Αδελφές του Ε.Ε.Σ. Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και άλλων Επαρχιακών Τμημάτων.

Ο μικρός αυτός Στρατός, μαζί με τις μόνιμες πρακτικές αδελφές του Στρατού, νοσήλευσε 55.000 τραυματίες και ασθενείς στρατιώτες κατά τη διάρκεια των έξι μηνών του πολέμου σε 58 Στρατιωτικά Νοσοκομεία, σ’ όλη τη χώρα, σε πολυάριθμους Υγειονομικούς Σταθμούς, σε Ορεινά Χειρουργεία Μετώπου, σε Νοσοκομεία Εκστρατείας και σε Νοσοκομεία Διακομιδής. Σε εννέα Υγειονομικούς Σιδηροδρομικούς Συρμούς, σε τέσσερα Πλωτά Νοσοκομεία, τα όποια βομβαρδίστηκαν όλα και εβυθίστηκαν όλα, σε Κέντρα Διαλογής και Διακομιδής Τραυματιών, Σταθμούς Πρώτων Βοηθειών και Παθητικής Αεραμύνης και σε άλλους Υγειονομικούς Σχηματισμούς του Στρατεύματος, όπως Γωνιές του Τραυματίου, Στρατόπεδα Αιχμαλώτων κ.λπ. Την τεράστια ευθύνη της προετοιμασίας του σχεδίου επιστρατεύσεως αλλά και της εφαρμογής του, είχε η αείμνηστη μεγάλη αδελφή του Ε.Ε.Σ. Αθηνά Μεσολωρά. Η μεγάλη αυτή ελληνική νοσηλευτική φυσιγνωμία, έδωσε στον πόλεμο αυτόν όλο το εύρος και το υφός των ικανοτήτων της. Εργάστηκε υπέράνθρωπα, τοποθετούσα και μεταθέτουσα τις αδελφές δια του τμήματος Στρατιάς Ηπείρου, σύμφωνα με τις παρουσιαζόμενες ανάγκες. Επόπτευε και συντόνιζε αυτοπροσώπως την εργασία των Αδελφών, κυρίως των Νοσοκομείων των Πρόσω, και είχε τη γενική ευθύνη για το νοσηλευτικό προσωπικό της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Στρατεύματος. Η συμβολή της στην επιτυχή αντιμετώπιση της περιθάλψεως των ηρωικών τραυματιών του ένδοξου Αλβανικού έπους υπήρξε καταπληκτική και η προσφορά της στο έθνος και την πατρίδα πολύτιμη.

Στενές συνεργάτιδες της Αθηνάς Μεσολωρά στην Αθήνα, που την ενίσχυαν με Νοσηλευτικό Προσωπικό, ήταν η αείμνηστος Δέσποινα Χουρσόγλου, υπεύθυνη για την συγκέντρωση και αποστολή Διπλωματούχων Αδελφών, για τη στελέχωση των αναπτυσσομένων Νοσοκομείων των πρόσω και του εσωτερικού της χώρας, όπου ξενοδοχεία και άλλοι χώροι είχαν μετατραπεί σε χώρους

περιθάψεως τραυματιών. Επίσης, ήταν η Μαρία Ελευθερίου-Καραϊωσηφίδου η οποία εξεπαίδευε στο Αμφιθέατρο του Νοσοκομείου Ε.Ε.Σ. αλλεπάλληλες σειρές Εθελοντριών Αδελφών από πρωίας μέχρις εσπέρας, για να αντιμετωπισθούν οι διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες στους Υγειονομικούς Σχηματισμούς των πρόσω και του εσωτερικού της χώρας. Εξεπαιδεύθησαν, εν συνόλω, κατά το διάστημα του Πολέμου 1254 Αδελφές στην Αθήνα και τα Επαρχιακά Τμήματα του Ε.Ε.Σ.", αναφέρει η Επίτιμος Γενική Επιθεωρήτρια του Σώματος των Αδελφών του Ε.Ε.Σ. Μαρία Ελευθερίου, σε ομιλία της προς την Ιατρική Εταιρεία κατά την επίσημο Συνεδρία της στις 3 Νοεμβρίου 1945, εις το Αμφιθέατρο της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Καθηγηταί της Σχολής και ο αείμνηστος στρατηγός του Υγειονομικού Επαμεινώνδας Γκινάκας παρουσίασαν την δράσιν των Υγειονομικών κατά τον Πόλεμο 1940-1941.

Εν απουσία εξ Αθηνών της Αθηνάς Μεσολωρά εκλήθη η Μαρία Ελευθερίου-Καραϊωσηφίδου να παρουσιάσει την δράσιν των Αδελφών κατά την ιδίαν περίοδον.

Δύο παλαίμαχες Προϊστάμενες Εθελόντριες Αδελφές του Ε.Ε.Σ. βοηθούσαν ως υπεύθυνες στη διακίνηση και επίβλεψη των Αδελφών. Οι αείμνηστες Βιργινία Ζάννα στη Μακεδονία και η Αριστέα Παπαδάτου στην Ήπειρο.

Αν η εργασία του Νοσηλευτικού Προσωπικού είναι τόσο δύσκολη και τόσο απαιτητική σε δυνάμεις, χρόνο και μέσα στους ήσυχους καιρούς, ο καθένας μπορεί να φαντασθεί τί ηρωισμός χρειαζόταν, για να καλυφθούν οι νοσηλευτικές ανάγκες πολιτών και στρατεύματος σε περίοδο πολέμου, κάτω από την απειλή των βομβαρδισμών, σε χώρους ακατάλληλους για νοσηλεία ασθενών και τραυματιών και με ελάχιστα μέσα.

Διαβάζουμε απόσπασμα από την προαναφερθείσαν ομιλία της Μαρίας Ελευθερίου, εις το όποιον περιγράφονται περιστατικά της προσφοράς των Αδελφών, του ηρωισμού καί της αυτοθυσίας των. "Το τί προσέφεραν η Αδελφή εις τα πάσης φύσεως Νοσοκομεία είναι όχι μόνον γνωστόν, αλλά και θα αποτελούσε αφελή ίσως πλεονασμόν να εκτεθή, και μάλιστα εις συγκέντρωσιν Ιατρών, από τους οποίους πολλοί, πάρα πολλοί, ήσαν αυτόπται, οδηγοί της Αδελφής αλλά και συνεργάται και, προ παντός, συμπάσχοντες. Αρκεί μόνον να υπομνησθή το μέγεθος της εργασίας, το δυσαναλόγως βαρύ, και αι δραματικοί συνθήκαι του πολέμου, η ανεπάρκεια χώρου δια την περιθαλψιν διαρκώς προσκομιζομένων τραυματιών, η τραγική έλλειψις μέσων, οι βομβαρδισμοί. Εκεί εργάσθησαν αι Νοσηλεύτριαι, Διπλωματούχοι και Εθελόντριες, αι Τραυματιοφορείς. Εκεί προσέφεραν πολύτιμον βοήθειαν και οι Εθελόντριες Οικονόμοι εις την Ιματιοθήκην, εις τα συσσίτια. Εκεί προ παντός και αι πολύπειροι παλαίμαχοι Επιθεωρήτριαι Αδελφαί προηγουμένων πολέμων, οργανώνουσαι συγχρόνως και εμψυχούσαι και απέδωσαν και εμόχθησαν εξαντλητικά και αρρώστησαν και απέθαναν, ακόμη και εφονεύθησαν. Το Νοσοκομείον βέβαια των Ιωαννίνων, η τραγική "Ακαδημία",

όπου δεν ευρέθη σχεδόν τίποτε από Ιατρούς και Αδελφές, Νοσοκόμους και τραυματίας, εκεί όπου η βόμβα δεν άνοιξε τάφον, αλλά κενοτάφιον, δεν είναι δυνατόν να λησμονηθή.

Τα πλωτά νοσοκομεία είδαν και αυτά εις τους στενούς χώρους των να κινήται, να δρα, να αγρυπνή ακούραστη η Αδελφή. Και εβομβαρδίσθησαν όλα και εβυθίσθησαν τελικώς ... όλα.

Ένα από αυτά, η "Ελληνίς", υπέστη την ύπουλη και εγκληματική επίθεσιν εις τας Πάτρας. Και μία Αδελφή, Ελληνίς και αυτή, έκοβε τους γύψους και έβαζε σωσίβια εις τους τραυματίας που ήσαν τώρα ναυαγοί, ενώ το πλοίον εβυθίζετο και εκροτάλιζαν εις την γέφυραν οι σφαίρες των πολυβόλων.

Η Αδελφή δεν σκοτώθηκε δεν πταίει όμως αυτή.

Ένα άλλο πλοίον, το "Αττική", παρ' ολίγον να βυθισθή από αεροπορικήν επίθεσιν εις το Μεσολόγγι. Ο Πλοίαρχος εκάλεσε τας Αδελφάς να αποβιβασθούν και να σωθούν. Εκείνες ηρνήθησαν, έμειναν με τους τραυματίας και τραγουδούσαν, δια να τους δώσουν θάρρος και να αποφευχθή ο πανικός. Και όταν οι βόμβες επλήγωσαν 20 άλλους, αυτές επέδεσαν τα βαρέα τους τραύματα.

Και έκαμε το "Αττική" 25 ακόμη ταξίδια και μετέφερε 9000 τραυματίας. Καί ήρθε η στιγμή του τελευταίου. Όταν επετέθη ο νέος εχθρός, μετεκόμιζε όσους ήταν ακόμη εις τα Νοσοκομεία της Δράμας. Και τότε, εις τας 11 Απριλίου, εις τας 11.25 την νύκτα, έξω από τον Καφηρέα, ενώ έπλεε με όλα τα διακριτικά του Ερυθρού Σταυρού και όλα τα φώτα αναμμένα, της επετέθη ο κακούργος εχθρός και την έπληξε.

Άνοιξαν οι βόμβες το κύτος και τα νερά εισόρμησαν. Και τότε οι Αδελφές έπεσαν τελευταίες εις την θάλασσαν, επιβιβάσθησαν τελευταίες εις τις βάρκες. Και όταν εκινδύνευαν να βυθισθούν και αυτές, μία Αδελφή έπεσε πάλι – οικειοθελώς τώρα – εις την θάλασσα μαζί με έναν Ιατρόν και τον Κυβερνήτη, δια να ελαφρώσει το μικρό σκάφος και να βοηθήση όσους το κύμα εκάλυπτε. Και όταν έφθασαν έπειτα από απερίγραπτη Οδύσεια εις την ξηράν και εμετρήθησαν, έλειπε πάλι, μαζί με δύο Ιατρούς και τον ηρωικό Κυβερνήτη, με 22 άλλους από το πλήρωμα, μία Αδελφή.

Άλλα και παντού όπου εργάστηκαν αι Αδελφαί, προσέφεραν με αυταπάρνησιν ανεκτίμητους υπηρεσίας. Εις τους Υγειονομικούς Συρμούς ηγρύπνησαν, εταλαιπωρήθησαν, απεκλείσθησαν από τα χιόνια, υπέστησαν και εκεί εγκληματικές αεροπορικές επιθέσεις και αιχμαλωτίσθησαν. Εις έναν από αυτούς, τον έβδομον, την 8ην Απριλίου εις Σκύδρα, όπου απεκλείσθη ο Συρμός λόγω ανατινάξεως των γεφυρών, αι Αδελφοί παρέμειναν ακλόνητοι κοντά εις τους βαρύτερους τραυματίας, ενώ άλλοι διέρρεον και ηρνήθησαν να ακολουθήσουν τας αποστολάς που ήρθαν κατ' επανάλειψιν να τας πάρουν. Έμειναν, εβοήθησαν να μεταφερθούν οι τραυματία και να οργανωθούν πρόχειρα Νοσοκομεία, μολονότι έφταναν οι Γερμανοί", μας πληροφοροεί η Ελευθερίου σ' αυτήν της την ομιλία.

Έζησα και εγώ την πολεμική ατμόσφαιρα των νοσοκομείων μας τότε, από την ασήμαντη θέση της δόκιμης Εθελόντριας Αδελφής του Ε.Ε.Σ., σε ένα Νοσοκομείο των μετόπισθεν, που νοσηλεύει κυρίως Ιταλούς αιχμαλώτους. Γεύθηκα τον κόπο και τον μόχθο αλλά και τη χαρά και την τιμή να προσθέσω και εγώ τις μικρές μου δυνάμεις στον τιτάνο αγώνα του έθνους για τα όσια και τα ιερά της φυλής μας.

Βέβαια, οι αναγνωρίσεις προς το Σώμα των Αδελφών Ε.Ε.Σ. δεν έλειψαν, τόσο από το Στράτευμα όσο και από την Πνευματική ηγεσία της χώρας. Τιμητική Ημερησία Διαταγή του τότε Αρχιστρατήγου Αλεξάνδρου Παπάγου, βραβείο Ακαδημίας Αθηνών και πολλές άλλες τιμητικές διακρίσεις και αναγνωρίσεις για τη μεγάλη συμβολή των Αδελφών του Ε.Ε.Σ. – Διπλωματούχων και Εθελοντριών.

Οι Διπλωματούχοι είχαν την ευθύνη της νοσηλείας μαζί με τις παλαιμάχες Εθελόντριες της Σχολής Επικούρων Αδελφών Ε.Ε.Σ., που ιδρύθηκε το 1914, οι οποίες εθεωρούντο Διπλωματούχοι, εφόσον σε αυτές δόθηκε με Νόμο του Κράτους η πρώτη Άδεια Ασκήσεως Επαγγέλματος Νοσοκόμου στην Ελλάδα. Μία εξ αυτών ήταν η Αθηνά Μεσολωρά, της Τάξεως 1914-1916.

Όμως, τί θα μπορούσε αλήθεια να επιτευχθεί χωρίς το πλήθος των Εθελοντριών που εργάστηκαν κοντά στις Διπλωματούχους με αίσθημα ευθύνης, ζήλο, ενθουσιασμό και επάρκεια;

Μνημεία και προτομές στήθηκαν σε πολλά μέρη της Πατρίδας μας προς τιμήν των αδελφών. Στα Γιάννενα, γι' αυτές που έπεσαν εκεί, στο Ρέθυμνο Κρήτης, για την Καλλιόπη Γιουλούντα, στον Πύργο Ηλείας για την Ελένη Μητροπούλου και αλλού. Στήθηκαν προτομές Εθελόντριας Αδελφής στο Πολεμικό Μουσείο, στον κήπο του Ιπποκράτειου Νοσοκομείου, στον περίβολο του 401

Στρατιωτικού Νοσοκομείου Αθηνών. Προτομή της Αθηνάς Μεσολωρά στην ομώνυμη Πλατεία κοντά στο Νοσοκομείο του Ε.Ε.Σ. εις Αμπελοκήπους.

Το πιο αντιπροσωπευτικό όμως μνημείο για όλες τις Αδελφές είναι εκείνο που έστησε ο Ε.Ε.Σ. στον περίβολο του Νοσοκομείου του στην Αθήνα, το 1983, με την ευκαιρία του εορτασμού των 60 χρόνων από την ίδρυση του Σώματος Αδελφών και της Σχολής Νοσοκόμων και Επισκεπτριών Ε.Ε.Σ..

Το μνημείο φιλοτέχνησε ο διακεκριμένος γλύπτης Νίκος Περαντινός. Έγινε με χρήματα που συνέλεξαν οι Αδελφές του Ε.Ε.Σ. εις μνήμην του Προέδρου του Ε.Ε.Σ. Κωνσταντίνου Γεωργακοπούλου, ο οποίος τόσο πολύ πίστευε στην αξία του νοσηλευτικού έργου και τιμούσε και αναγνώριζε πάντοτε την προσφορά των Αδελφών.

Αφιερώθηκε το μνημείο αυτό "Εις μνήμην αιωνίαν των αδελφών του Ε.Ε.Σ., αι οποίαι έπεσαν δια την Πατρίδα ή ανάλωσαν την ζωήν των με αγάπην και αυταπάρνησιν εις την υπηρεσίαν του ανθρώπου".

Το μνημείο έχει μορφή επιτύμβιας στήλης, από άσπρο πεντελικό μάρμαρο, και στην πρόσοψή του είναι σκαλισμένο επίγραμμα του Σιμωνίδη του Κείου:

ΕΥΚΛΗΣ ΜΕΝ Α ΤΥΧΑ, ΚΑΛΟΣ Δ' Ο ΠΟΤΜΟΣ,
ΒΩΜΟΣ Δ' Ο ΤΑΦΟΣ,
ΠΡΟ ΓΟΩΝ ΔΕ ΜΝΑΣΤΙΣ, Ο Δ' ΟΙΚΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ.

Και η απόδοση του επιγράμματος στην νεοελληνική γλώσσα:

ΕΝΔΟΞΗ ΜΕΝ Η ΤΥΧΗ, Ο ΔΕ ΘΑΝΑΤΟΣ ΩΡΑΙΟΣ, ΒΩΜΟΣ
ΔΕ Ο ΤΑΦΟΣ, ΑΝΤΙ ΘΡΗΝΩΝ ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΑΡΜΟΖΕΙ, ΚΑΙ
Ο ΟΙΚΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ.

«Κάγώ 'θελοντής
τῷ δ' ὑπεζύγην πόνω»
Σοφοκλῆς